

פּוֹתַח אֶת יָדָךְ

ע"ס פרשיות התורה

כולל הערות ותשובות
ממון הגר"ח קניבסקי שליט"א

חידושי תורה, ובירורי הלכה, ערוכים על סדר פרשיות התורה,
שזורים ומתובלים בדרושים, מעשים והנהגות, עצות והארות,
ענייני חינוך, מוסר והשקפה, מגאוני הזמן, צדיקי ופוסקי הדור,
שזכיתי להיות להן עד ולקבל מהם בכתב ובע"פ

ונלווה אליו

שו"ת דעת רבותינו

בד' חלקי שו"ע, ביאורים ועיונים בתנ"ך ובש"ס,
חינוך, השקפה, אגדה והנהגה
ממו"ר מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א
מרן הגראי"ל שטינמן שליט"א
ומעוד מרבתינו גדולי ישראל, גאוני הזמן, צדיקי ופוסקי הדור,
וכן מה שהשבתי בעניי לשואלים בכתב ובע"פ

זאת חברתי וערכתי בחסד ה' עלי
הקטן אהרן יהושע פסין

דברי חיזוק לאחר מרגדית המבח הנורא בירושלים - מרחשון תשע"ה

"וְעַתָּה אִם נָא מֵצֵאתִי חֹן בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת דְּרָכְךָ..." (שמות ל"ג י"ג)

בחודש מרחשון התשע"ה, הזדעדעה ארץ ישראל והעולם כולו עת טבחו ישמעאלים ארורים בארבעה מתפללים צדיקים ופצעו רבים אחרים בשעת תפילת שחרית בבית כנסת בשכונת הר נוף בירושלים.

לבקשת רבים כתבתי מכתב ובו מעט דברי חיזוק באותה שעה והתפרסמו הדברים וב"ה התחזקו ממנו רבים ועל כן הנני קובע להם מקום גם בספרי זה.

באתי במכתב זה להביע את רגשותינו לאחר הטבח האכזרי אתמול, באחינו הצדיקים שעמדו בתפילה לפני קונם, עטורי תפילין ועטופי טליתות, עת עלה הקצב וניתנה רשות למשחית להשחית ונזדככו ועלו בסערה ובטהרה השמימה.

אמר הנביא יחזקאל (כ"א, י"א-י"ב): "וְאַתָּה בֶן אָדָם הָאֵנָּח בְּשֶׁבֶרֶן מִתְנַיִם וּבְמִרְרוֹת תֵּאָנַח לְעֵינֵיהֶם: וְהִיָּה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיךָ עַל מָה אַתָּה נֹאנָח וְאָמַרְתָּ אֶל שְׁמוּעָה כִּי בָּאָה וְנָמַס כָּל לֵב וְרָפוּ כָּל יָדַיִם וְכָהֵתָה כָּל רוּחַ וְכָל בְּרָכִים תִּלְכְּנָה מֵיָם..."

ופירש המצודת דוד (ד"ה אל שמועה): "בעבור השמועה הבאה אלינו מירושלים מחורבנה ולכן נמס כל הלבבות ורפו ידי האנשים ורוח כל אדם כהתה והושפלה וברכי כל האנשים ינועו מרתת הבהלה כמו המים שנועים ואינם נחים".

"זָכֹר ה' מָה הָיָה לָנוּ" (איכה ה' א').

"... דָּם עֲבָדָיו יָקוּם וְנָקָם יֵשִׁיב לְצַרְיוֹ וְכָפָר אֲדַמְתּוֹ עִמּוֹ" (דברים ל"ב מ"ג).

אין אנו מבינים את דרכי הנהגת ה' הנגלות או הנסתרות. וכפי שגבהה חכמתו של הקב"ה מאיתנו כן גבהו דרכיו. אך חז"ל הסירו מעט מן המעטפת ונתנו לנו להציץ במעט אל אופנים ורבדים שונים בהנהגת ה' בעולמו.

אתמול בבוקר באו רוצחים שפלים מאומה שפלה אל בית מקדש מעט, מקום הטהרה והקדושה, וגדעו באכזריות אין קץ, חיים של תורה, חיים של יראה, חיים של דבקות בהי"ת, ועל כך תדמע כל עין ולב מי לא נשבר.

אך כולנו מאמינים בני מאמינים, וידענו גם ידענו שאתמול התקרבונו בצעד ענק נוסף אל עבר גאולת ישראל, שכן למדנו שמיתת צדיקים מכפרת על עוונות הדור (רש"י, במדבר כ' א').

הכאב והצער אינם עבור הנרצחים, שכן הם עלו ונתעלו אל כסא הכבוד. הכאב הוא עבור בני המשפחה וכן גם לנו שנשארנו עם תחושת המחסור.

בזהר הקדוש (בראשית דף לח.) למדנו: "שבעה היכלות מדורים הם למעלה שהם סוד האמונה העליונה... בהיכל הרביעי, ושם כל אלו אבלי ציון וירושלים, עם כל אלו שנהרגו על ידי עמים אחרים עכו"ם (ובפירוש הסולם: כי אלו שנהרגו על ידי עמים אחרים יש בהם קדושה גדולה עד שנשמותיהם עולות למיין נוקבין וממשיכים אורות הגבוהים שבהיכל זה, והם זוכים בהם)".

בראש השנה תשע"ה כבר נגזר מי יחיה ומי ימות בשנה זו - זכו הקדושים שנהרגו על קידוש ה'!

זכו ונעקדו בשעת התפילה שהיא דבקות במלך - ועתה יהיו תחת כסא הכבוד לעד ולנצח נצחים.

במסכת שבת (דף ק"ח:) למדנו: "ואמר רבי יוסי: יהא חלקי ממתי בדרך מצוה".

ואם רצה ר' יוסי להימנות בחלקם של מתים בדרכם לעשות מצוה, ק"ו בן בנו של ק"ו של מתים בשעת מצוה, ועל אחת כמה וכמה להיות בחלקם של מתים על קידוש ה'.

זכיתי ולמדתי בישיבה עם אחד הנטבחים, הקדוש רבי אריה קופינסקי הי"ד, זכיתי לדבר עמו בעולם הזה, מי יודע אם אפילו אזכה לראותו בעולם הבא, כי גבוה מעל גבוה הוא ונעלם בשמי רום.

במדרש רבה (קהלת ג' י"ח): "המסורת הזו תהיה בידך, כל העושה מצוה סמוך למיתתו דומה שלא היתה מדת צדקתו חסירה כי אם אותה מצוה והשלימה".

אמר הגר"א נבנצל שליט"א: "אומרים על הפסוק: 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת' (תהלים צ"ב ז), משל לאדם שאין לו שום הבנה באסטרונומיה, בפיסיקה, ובשאר המדעים.

מביאים אותו לכף קנדי, מראים לו את פן השילוח שממנו שולחים טילים לירח ולמקומות אחרים, והוא עומד ואומר: "הבורג הזה, אינני מבין לשם מה צריך אותו!"

מה יאמרו לו? טיפש! הבורג הזה אינך יודע, וכל השאר אתה כן יודע?! את כל החישובים שעשו, איך להציב את המכונות כדי שהטיל יגיע בדיוק למאדים, או לאן שצריך להגיע, זה אתה כן יודע?!

זהו 'איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת'. אנחנו איננו יודעים כלום מדרכי ה', והכסיל אומר שרק 'את זאת' הוא אינו מבין, מדוע הרשעים פורחים כמו עשב". עכ"ל הגר"א נבנצל שליט"א.

עוד על הפסוק הנזכר "וכסיל לא יבין את זאת", י"ל ע"פ מה שמבוא בזהר הקדוש ובספרים הקדושים דתיבת א"ת רמז לשכינה הקדושה וכן תיבת זא"ת רומזת לשכינה, וזהו אמרו "וכסיל לא יבין א"ת זא"ת" שהכסיל אינו מבין ואינו בר השגה כלל בדרכי השכינה וההשגחה.

אמר הקב"ה למשה רבינו ע"ה: "וראית את אחורי ופני לא יראו" (שמות ל"ג כ"ג), הרי שבבחינת הסתכלות לאחר מעשה נוכל להבין את כל הפעולות כשנגיע למעלה.

בקץ ההיסטוריה נוכל להסתכל על הכל כעל סרט ולהבין את כל העלילה על בוריה והשתלשלות המעשים והתוצאות. אך "פני לא יראו" להסתכל קדימה, או בנקודת זמן אחת לא נוכל, כי לא נבין על בוריו את כל הלך הדברים ("תורת משה" לחת"ס).

מסופר על הרמב"ן, כי אחד מתלמידיו חלה מאד, לא עלינו, והוא בא לבקרו. ראה הרמב"ן שהוא קרוב למיתה, ולכן פנה ואמר לו, כמובן באופן שלא יגרום לו לבהלה:

"ראה, הנך הולך לעולם שכולו טוב. יש לי בקשה אליך. מזה זמן רב מציקות לי כמה שאלות על ההנהגה של הקב"ה בעולם, ואני מבקש ממך שכאשר תגיע לשמים תסיע לי בפתרון.

אתן לך פתק עם כל מיני שמות קדושים, כמו קמע, ויקברו אותך עמו ביד. הפתק הזה יפתח לך את כל השערים בשמים, ותגיע על ידו עד כסא הכבוד, שם תשאל את השאלות, ואחר כך תתגלה אלי ותמסור לי את התשובות".

וכך היה. התלמיד נפטר, קברוהו עם הפתק בידו, ואכן, לאחר שבעת ימי אבלו הוא הופיע אצל הרמב"ן בחלום, אמר לו: הכל היה כמו שהרב אמר, נתנו לי להכנס עם הפתק לכל מקום והגעתי עד כסא הכבוד. "שם רציתי לשאול את השאלות, ופתאום ראיתי שאין לי שאלות כלל. הן פשוט נעלמו".

מה באמת ארע לתלמידו של הרמב"ן? האם הוא שכח את הדף עם השאלות?

לא ולא! פשוט מאד! גלוי השכינה שם הוא כל כך גדול, עד שהכל נעשה ברור ואין יותר שאלות. השאלות נובעות רק מפני שבעולם החומרי המרחק מגלוי כבודו ית' הוא עצום, ההעלם וההסתר משפיעים מאד, ולכן מתעוררות שאלות, אבל שם, בשמים, אין שאלות כלל.

ואמר הרמב"ן לתלמידו: לתשובה הזאת חכיתי, לכן שלחתי אותך. **"האירועים** הקשים הפוקדים אותנו מביאים אנשים מסויימים לבקש 'הסבר' לאירועים אלה.

הם רוצים לדעת למה ומדוע, והאם אפשר למצוא מקור בדברי חז"ל על הסיבה שהקב"ה ממיט אסונות גדולים רח"ל גם על אנשים יראים ושלמים.

למרות שאצל יהודים מאמינים לא מתעוררות שאלות מסוג זה, והם יודעים בבירור שהקב"ה יודע יותר טוב מכל אחד אחר מה צריך לעשות, אבל כשאנשים באים ושואלים - צריך להשתדל להשיב להם, ולפייס את דעתם.

והנה, שמעתי שהאריז"ל כותב שבזמן שבית המקדש היה קיים, היה קרבן התמיד משמש כחומת מגן לעם ישראל מפני כל אויביו, ומשנחרב בית המקדש - נשמרת החומה הזו על ידי עשרת הרוגי מלכות. זכותם הכבירה של אותם עשרה קדושים וטהורים, מגדולי העם היהודי, שנהרגו על כבוד שמו יתברך, שומרת על כל העם.

אבל, ממשיך האר"י וכותב, יש ומתהווים בקיעים בחומת השמירה הזו, וצריך לסותמם, כדי להמשיך ולשמור כל העם בכללותו. ולכן קוטף הקב"ה עוד ועוד 'הרוגי מלכות'. כדי לשמר בזכותם את החומה.

ויש בכך משום נחמה פורתא, כאשר בני המשפחות יודעים שאולי קרוביהם נהרגו כדי שבזכותם נמשיך אנחנו לחיות כאן, בארץ הקודש⁴¹.

41. ובהסבר מדוע מיתת הצדיקים כפרה על הדור מסביר המהר"ל, שהאומה הישראלית אינה רק קבוצה של הרבה יחידים נפרדים, אלא כל בני האומה מצטרפים לגוף אחד של כלל ישראל - בדומה לגוף האדם, שיש בו כמה איברים, וכולם מצטרפים לגוף אחד. כשאדם עובר עבירה באחד מאיבריו, מובן שאין העונש מוטל דווקא על אותו האבר, אלא האדם כולו נענש, וכשמוטל עונש על האדם אפשר שייפגעו האיברים העיקריים שבגופו, שהם הם עיקר האדם.

בדומה לכך, אצל כלל ישראל, הייסורים המגיעים לכלל פוקדים את הצדיקים, שהם הם עיקרו של הדור, שכן הדור כולו נשען על זכותם. וראה עוד בזה אוה"ח הקדוש, שמות כ"ב ה'.
ובעץ יוסף (שבת דף לג.): "צדיקים נתפסים על הדור. כתב בשערי אורה ענין מיתת הצדיק בעון הדור אף דמצד הדין לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות מכ"ש איש רחוק.

מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל: לא תמיד נחשב הדבר לקיצור ימים

וצריך לדעת עוד, אמר לי פעם מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שמה שאמר המגיד ל'בית יוסף' שאם תהיה לו זכות - הוא ייהרג על קידוש השם, אין פירושו של דבר שזה צריך להיות לפני זמנו, ובקיצור ימים.

יש והאדם נהרג רח"ל בגיל צעיר על קידוש השם, אבל אלו הן השנים שקצבו לו מן שמיא, ולא שקיבל הדבר כעונש על חטאיו.

כראיה לכך מביא מרן הגר"ש אלישיב את דוד המלך, שקיבל את 70 שנותיו מאדם הראשון, והוא עצמו לא היו לו כלל שנות חיים.

גם הרמ"א שנפטר בגיל 33, ו'בעל המאור' שחי 18 שנים בלבד - האם הם נפטרו בגיל זה בגלל 'חטאיהם'?... ברור שלא.

אין זאת אלא שאלו היו שנות החיים שנקצבו להם מראש.

לכן, גם אלה שנרצחים רח"ל על קידוש השם, והם בגיל צעיר, לא בטוח כלל שמתו לפני זמנם, שכן לפי האמור לעיל ייתכן מאוד שבכל מקרה הם

אמנם אחר העיון הוא חסד גדול, דאם ניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, ואם יותן רשות לפגוע ברשעים יפגע בשניהם ולזה שופט החסד לפגוע בצדיקים לחדוד וישארו הרשעים עכ"פ אולי ישובו ויזכו על ידו ע"ש.

ודע שאם לא ישובו אזי הצדיק יטול חלק הרשע בגן עדן, כי הדין שנים שלוו בשטר אם נעשו ערבים קבלנים זה לזה המלוה יוכל לגבות מאיזה שירצה. הנה אנחנו כלוים אצל הקב"ה והתורה היא השטר חוב ואנחנו ערבים זה לזה, לכן הקב"ה גובה מהצדיק מהטעם הנ"ל. והדין שערב חוזר וגובה מהלוה נמצא אם חוזרין בתשובה ע"י מיתתו בזה משלמין לו שזיכו אותו, אבל אם אינם חוזרים בתשובה חוזר הצדיק וגובה מהרשע. היינו, שהצדיק נוטל חלקו וחלק הרשע דהיינו שכר מצוותיו בגן עדן.

ובמכתב מאלהו (ח"ד עמוד 86): "... וכן מצאנו בדין שמים; "צדיקים נתפסים בעון הדור" (שבת דף לג:), וכן "כיון שניתנה רשות למשחית שוב אינו מבחין כו'" (ב"ק דף ס.) וכתב הרש"י שאין הכוונה שהמשחית מעניש יותר מהנגזר, אלא כיון שהדור מקולקל יש צורך שעה לדון את הצדיק בכל חומר הדין אף על עבירות קלות שהוא עשה, אולי יראו אחרים ויקחו מוסר וילמדו קל וחומר על חטאי עצמם. הרי אנו בעינינו ראינו איך הוציאו להורג, בתוך המון רבבות ישראל, צדיקים וקדושים גדולי הדור ועמודי התורה הי"ד, ולא עבד קודשא בריך הוא דינא בלא דינא (ברכות דף ה:), אלא שהשעה היתה צריכה לכך, להעניש בכל חומר של מיתות משונות ר"ל עבור חטאים דקי דקים של צדיקים, כדי שהנותרים ישמעו וייראו ויפחדו מתוקף הדין כנ"ל" (וראה עוד במכתב מאלהו ח"ג עמוד 247).

היו צריכים למות, והיתה להם זכות מיוחדת להוציא את נשמתם על קידוש שמו יתברך" (ספר 'עלינו לשבח' ויקרא, עמ' רצ"א).

בקיץ תשע"א נחטף ונרצח הילד לייבי קלצקי בן ה-9, שהתגורר בשכונת בורו פארק בברוקלין ניו יורק, מקרה הרצח האכזרי זעזע עמוקות אנשים רבים ברחבי העולם.

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, כתב לאבי הנרצח, הרב קלצקי שליט"א מכתב תנחומים, וז"ל: ... בצער רב שמענו על המקרה שקרה לכם, אין אנו יודעים חשבונות שמים ובודאי זה היה חשבון של הנשמה מגלגולים שעברו והמקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ותזכו לראותו בתחיית המתים בקרוב...".

והרבנית קניבסקי ע"ה כתבה לגב' קלצקי תחי': "אתך אנו באבלך הכבד בהלקח מכם בנכם היקר לייבי זצ"ל. קרבן לעם ישראל ומלמעלה יפעל הרבה ישועות למשפחה ולכל עם ישראל.

שרה אמנו שילדה את יצחק בגיל 90 לא נפטרה שלקחו אותו לקרבן, אלא נפטרה **על שלא עקדו אותו**⁴². אמרה, הוא בודאי לא היה ראוי לקרבן ואז היא נפטרה.

ואתם הבאתם קרבן יקר מאד לעם ישראל ובודאי יקרב את הגאולה במהרה במהרה ועכשיו אנחנו נמצאים כבר ממש לפני הגאולה ובקרוב בקרוב נזכה לתחיית המתים...".

ישנו סיפור מבהיל המופיע בהגדה של פסח - ידיו אמונה: "כתב תלמיד רבינו (המשגיח רבי יחזקאל לווינסטיין זצ"ל), הגאון רבי שלמיה בורשטיין: בדידי הוה עובדה. בימים הראשונים כשהגיעו לאזנינו השמועות על מאורעות השואה, משרפות טרבלינקה ומיידנק שכל ייסורי איוב כאין כנגדם, רצינו לדעת איך צריכה להיותת השקפת בני התורה, ואיך אפשר להבין טבח שליש העם, שלא היה בקורות עם ישראל מאז היותנו לעם. נועצתי והחלטתי

42. וראה רבינו חיים פלטיאל (בראשית כ"ג ב' ד"ה לספור לשרה ולבכותה): "פר"ש פרח רוחה. וא"ת וכי הייתה שרה מצטערת במה שבחר הש"י ביצחק לעולה, לכך יש מתרצים פרח מרוב שמחה, ודומה לו כתובות פ' אעפ"י גבי עובדא של ר' חנינא דקאמר עינה חזיתה דהיינו מרוב שמחה".

להיכנס לחדר רבינו עם עוד חבר מהישיבה, להיודע מה השקפת רבינו ומחשבותיו בעניין זה. דפקנו על דלתו ולא נענינו. חשבנו, אולי אינו חש בטוב. נכנסנו בלא לקבל רשות, ונבהלנו -

המשגיח ישב לשלחנו, שתי ידי על ראשו, תפוס בשרעפיו, ולא הבחין בכניסתנו. בניגון של לימוד המוסר ובבכי קורע לב קרא: "רבונו של עולם - הלא מכיר אני כה טוב את כל שכני לחצר, מוורשה -

מדוע זכו כולם, בלא יוצא מהכלל, למות על קדוש השם שאין כל בריה יכולה לעמד במחיצתם, ואני לא זכיתי?!"

כך שנה ושילש בשאגת אריה וקול בוכים, ואנו קבלנו תשובה בלא ששאלנו. חרש שבנו על עקבותינו, בלא שידע בבואנו ובצאתנו."

למדנו במסכת חולין (דף ז'): "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן", ועל כן אנו סמוכים ובטוחים שתפילת הצדיקים ממרום, תפעל גדולות ונצורות לכלל ישראל ונזכה להרבה ישועות מקיפות בקרוב ממש.

בירושלמי מצאנו (ברכות דף כ.): "דלמא (מעשה) ר' חייא בר אבא וחבורתיה... הוו יתבין לעיי באוריתא תחות חדא תאינה (היו יושבים ועוסקים בתורה תחת תאנה אחת) והוה מרא דתאינתא קריץ ולקיט לה (והיה בעל התאנה משכים בבוקר ולוקט את התאנים) בכל יום. אמרין (אמרו) שמא הוא חושדינו (שנלקט את תאנותיו ולכן הוא משכים ללוקטן מוקדם בבוקר, בואו) נחלוף (נחליף) את מקומינו. למחר אתיא מרה דתאינתא גבון (למחרת בא בעל התאנה אצלם) אמר לון: מריי אף חדא מצוה דהויתן נהיגין ועבדין עמי מנעתונה מיני (אמר להם, מורי, אפילו מצוה אחת שהיתה לי בזה שבאתם ולמדתם אצלי, גם אותה אתם מונעים ממני בזה שעברתם למקום אחר). אמרון ליה: אמרין דילמא דאחשד לן (אמרו לו, אמרנו שמא אתה חושד בנו, ולכן עברנו מכאן). בצפרא אתי מודעא יתהון (בבוקר בא והודיע להם שאינו חושד בהם) זרחה עליו החמה והתליעו תאינותיה. באותה שעה אמרו: בעל התאנה יודע אימתי עונתה של תאנה ללקוט והיה לוקטה (כלומר, שמה שליקט לא היה משום חשד, אלא היה זה זמן הלקיטה בדיוק) - כך הקב"ה יודע אימתי עונתן של צדיקים לסלק מן העולם והוא מסלקן."

רבים הם השואלים מה ניתן לעשות?

כלי הנשק המשמעותי ביותר שבידינו הוא פינו. פה יהודי קדוש הוא נשק אימתני שאין שני לו.

נתחזק בתפילה היוצאת מפינו, בשימת לב למילים הנאמרות.

בתהלים (כ"ח): "אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' אלקינו נזכיר" ופירש"י: "אלה ברכב - יש מן האומות שבוטחים ברכב ברזל שלהם ויש שבוטחים בסוסיהם, אבל אנחנו בשם ה' נזכיר - כי לו הישועה".

נתחזק בתורה הנלמדת בפינו, אותה תורה שנותנת חיים לעושיה (אבות ו' ז'), ומגינה ומצילה על החיים (סוטה דף כא.) והיא עצמה מקור החיים (משלי ג' י"ח).

וכדאי לנצל את פינו לדבר מה נוסף, חשוב לא פחות. עשיית שלום בין איש לרעהו. כל כך הרבה אויבים לנו, אל נא נהפך להיות אויבים לעצמנו. מחלוקת גורמת לסילוק שכינה, הסתר פנים, חורבן ואבדון.

שלום ואחדות גורמים להשראת שכינה, הארת פנים, וממילא - לגאולה וישועה.

הגה"צ רבי מיכאל בער וייסמנדאל זצ"ל איבד בזמן השואה חמשה בנים אשר הנאצים ימ"ש רצחו אותם ונתעלו לשמי מרום על קידוש השם. ופירש באופן נפלא את נוסח הקדושה שאנו אומרים: "נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום", דהכוונה שיש סוגי בחינות של קידוש השם, אפשר לקדשו על ידי שעולים לשמי מרום, על קידוש השם, אבל גם אפשר לקדשו בעולם הזה, באותה הבחינה של הקדושים שעלו לשמי מרום, אם מתנהגים על פי התורה הקדושה (דברי יונה ח"א עמוד ל"ו).

"**בַּלַע הַמָּוֶת לְנֶצַח וּמָחָה ה' אֱלֹקִים דְּמָעָה מֵעַל כָּל פָּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יִסִּיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ כִּי ה' דָּבָר**" (ישעיה כ"ה ח').

"**לֹא יִשְׁמַע עוֹד חֶמֶס בְּאֶרֶץ שֹׁד וְשָׂבָר בְּגִבּוֹלֶיךָ וְקָרָאת יְשׁוּעָה חוֹמַתֶיךָ וְשִׁעְרֶיךָ תִּהְיֶה: לֹא יִהְיֶה לָּךְ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וּלְנֶגַהּ הַיָּרֵחַ לַלַּיִל לָךְ וְהָיָה לָּךְ ה' לְאוֹר עוֹלָם וְאַלְקֶיךָ לְתִפְאַרְתּוֹ**" (ישעיה ס', י"ח-י"ט).

ישלח ה' ממעונו נחמה ושמחה לאלמנות וליתומים ורפואה שלמה לפצועים ולכל חולי עמו ישראל ונדע אך שמחה ונחת בביאת גואל צדק במהרה בימינו, אמן.

(וראה עוד בעניין זה בספרנו הקטן "בזאת יבא אהרן", פרשת כי תשא, במאמר "צדיק ורע לו").